

Α ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

Κείμενο 1 Πρώτη μέρα στο Γυμνάσιο

1 Πώς νιώθει η Άννα, η κύρια ηρωίδα του αποσπάσματος, μόλις μπαίνει για πρώτη φορά στο χώρο του Γυμνασίου;

Η Άννα, η κύρια ηρωίδα του αποσπάσματος, έγινε πια «γυμνασιοκόριτσο» και πάει για πρώτη φορά στο γυμνάσιο. Σοβαρή, μετρημένη, βιαστική κατευθύνεται στο χώρο του γυμνασίου. Είναι αγχωμένη, γιατί δεν ξέρει τι θα συναντήσει. Το άγχος και η αγωνία της φαίνονται από το ότι πριν μπει στο χώρο του γυμνασίου «πήρε μια βαθιά ανάσα». Μόλις μπαίνει νιώθει εντελώς χαμένη («ένιωσε να βουλιάζει»). Με έκπληξη διαπιστώνει πως όλοι οι μαθητές που είναι γύρω της είναι μεγαλόσωμοι, ενώ αυτή είναι τόσο μικροκαμωμένη. Αλλά εκτός από το ανάστημα διαπιστώνει πως οι μαθήτριες που βρίσκονται εκεί κοντά είναι άνετες, έχουν αέρα, ενώ η ίδια είναι «σαν βλαχαντερό». Γι' αυτό η διστακτικότητα, η συστολή και η ντροπή της αυξάνονται.

• Από πού καταλαβαίνουμε τα συναισθήματά της;

Τα συναισθήματα της έκπληξης και του θαυμασμού για τους μεγάλους φαίνονται από τις φράσεις που από μέσα της λέει η Άννα, φράσεις που έχουν θαυμαστικό στο τέλος («Θεέ, πόσο τεράστιοι ήταν όλοι τους! Κι αυτή σαν νάνο! Ολόκληροι άντρες και γυναίκες!»). Ο δισταγμός της φαίνεται στη φράση «πέρασε διστακτικά...», ενώ η συστολή και η ντροπή της στη φράση «είμαι σαν βλαχαντερό!» και στις λέξεις «αναψοκοκκινισμένη», «ζάρωσε». Τέλος, στις φράσεις «με βιαστικό βήμα», «πήρε μια βαθιά ανάσα», «ένιωσε να βουλιάζει», «Και δεν ξέρω κανέναν εδώ» μπορεί να διακρίνει κανείς το άγχος, το φόβο και την ανησυχία της.

Κείμενο 2**Γράφω και διαβάζω****1 Ποιοι ήταν οι πρώτοι τρόποι με τους οποίους επικοινωνούσαν οι άνθρωποι;**

Οι άνθρωποι είχαν την ανάγκη να επικοινωνούν μεταξύ τους, να αρχίσουν να μιλούν. Οι χειρονομίες, δηλαδή οι κινήσεις των χεριών, και οι γκριμάτσες, ή, όπως αλλιώς τις λέμε οι εκφράσεις του προσώπου, είναι οι πρώτοι τρόποι με τους οποίους επικοινωνούσαν οι άνθρωποι.

2 Πότε και πού εμφανίστηκαν οι πρώτες μορφές γραφής;

Η πρώτη μορφή γραπτής επικοινωνίας είναι η ζωγραφική και γεννήθηκε πολλές χιλιάδες χρόνια πριν από το Χριστό. Την πρώτη όμως μορφή γραφής, το πρώτο αλφάβητο, το επινόησαν οι Φοίνικες, που κατοικούσαν στο σημερινό Λίβανο, χίλια χρόνια πριν από το Χριστό. Λίγο αργότερα, ανάμεσα στον 9ο και 8ο αιώνα π.Χ. οι Έλληνες πήραν το αλφάβητο από τους Φοίνικες, του πρόσθεσαν τα φωνήεντα (α, ε, ι, ο, ω) και δημιούργησαν το δικό τους αλφάβητο. Από το Ελληνικό αλφάβητο οι Ρωμαίοι δημιούργησαν το δικό τους, το λατινικό.

3 Γιατί η επινόηση του αλφάβητου θεωρείται επανάσταση στην ιστορία του ανθρώπου;

Όταν δεν υπήρχε γραφή οι γνώσεις μεταφέρονταν από γενιά σε γενιά με την προφορική παράδοση και αποθηκεύονταν στη μνήμη των ανθρώπων. Επειδή όμως η ανθρώπινη μνήμη έχει περιορισμένες δυνατότητες, πολλά και σημαντικά πράγματα ξεχνιούνταν και χάνονταν. Με τη γραφή όμως όλα τα επιτεύγματα του ανθρώπινου πνεύματος αποθηκεύονται, μπορούν να μεταφερθούν σε όλα τα μέρη της γης, να διατηρηθούν και να μεταβιβαστούν στις επόμενες γενιές. Με τις πληροφορίες, που χάρη στη γραφή δε χάνονται, ο άνθρωπος δημιούργησε πολιτισμό και προόδευσε, γιατί δε χτίζει κάθε φορά από την αρχή αλλά πάνω στις βάσεις που έχουν δημιουργήσει όλοι οι προηγούμενοι.

Κείμενο 3**Διάφοροι κώδικες στη ζωή μου****1 Πόσοι διαφορετικοί κώδικες παρουσιάζονται στο κείμενο 3;**

Στο κείμενο 3 παρουσιάζονται τέσσερις διαφορετικοί κώδικες επικοινωνίας: 1. **Ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ.)** που περιλαμβάνει σήματα οδικής κυκλοφορίας και φωτεινούς σηματοδότες (φανάρια) 2. **Ο Κώδικας των Μαθηματικών** με αριθμούς και μαθηματικά σύμβολα 3. **Ο Κώδικας της Μουσικής** με σήματα (νότες) πάνω στο πεντάγραμμο 4. Στο τελευταίο πλαι-

σιο παρουσιάζεται ο τελειότερος κώδικας επικοινωνίας ο **γλωσσικός κώδικας**, με ένα απόσπασμα από αρχαίο ελληνικό κείμενο.

2 Να προσπαθήσετε να μεταφέρετε στα νέα ελληνικά την παραπάνω φράση του Πλάτωνα.

Η ρήση αυτή από τον Κρίτωνα του Πλάτωνα θα μπορούσε να μεταφραστεί ως εξής:

«Από τη μητέρα και τον πατέρα και από όλους γενικά τους προγόνους η πατρίδα αξίζει μεγαλύτερη τιμή, είναι πιο σεβαστή και πιο άγια».

B ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Σήματα και σύμβολα. Σημεία και κώδικες

Το περιβάλλον στο οποίο ζούμε κατακλύζεται από σύμβολα. Σήματα της τροχαίας στο δρόμο, σήματα όπως αυτά του φαρμακείου ή ενός ιατρείου, σήματα στο πέτο των ανθρώπων, σύμβολα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, στα καταστήματα κ.ο.κ..

Τα σήματα μπορούμε να τα κατατάξουμε σε ομάδες ανάλογα με το είδος της πληροφορίας που δίνουν (π.χ. σήματα οδικής κυκλοφορίας, σήματα μορς, σήματα μουσικά κτλ.). Οι ομάδες αυτές των ομοειδών σημάτων λέγονται **κώδικες** και τα σήματα κάθε κώδικα **σημεία του κώδικα**.

Για να καταλάβουμε τι σημαίνουν όλα αυτά τα σήματα και τα σύμβολα πρέπει να μπορούμε να τα «διαβάσουμε» (δηλαδή να τα αποκωδικοποιήσουμε). Στα σήματα της τροχαίας π.χ. κάθε χρώμα σημαίνει κάτι: το κόκκινο απαγόρευση, το κίτρινο κίνδυνο, το μπλε ότι είναι υποχρεωτικό αυτό που δείχνει το σήμα.

Οι πιο γνωστοί κώδικες επικοινωνίας είναι TBOX: ο κώδικας οδικής κυκλοφορίας, ο κώδικας της μουσικής, της ζωγραφικής, της γλυπτικής, της αρχιτεκτονικής, των μαθηματικών, της Χημείας και ο γλωσσικός κώδικας, που είναι ο πιο πλήρης.

Ο γλωσσικός κώδικας - Η γλωσσική επικοινωνία

Τα σημεία του γλωσσικού κώδικα είναι οι **λέξεις**. Οι λέξεις αποτελούν ηχητικά (ακουστικά) σημεία. Όταν όμως τα σημεία αυτά τα αποδώσουμε με γράμματα, γίνονται οπτικά.

Επικοινωνία έχουμε όταν δύο ή περισσότεροι άνθρωποι ανταλλάσσουν μηνύματα και τα κατανοούν. Η επικοινωνία μέσω των σημείων του γλωσσικού κώδικα, μέσω των λέξεων δηλαδή, λέγεται **γλωσσική**. TORISMOS

Σε κάθε γλωσσική επικοινωνία αυτός που μιλάει (ο ομιλητής) ή γράφει (ο συγγραφέας) λέγεται **πομπός (Π)**, ενώ αυτός που ακούει (ο ακροατής) ή διαβάζει (ο αναγνώστης) λέγεται **δέκτης (Δ)**.

Οι ρόλοι τους όμως εναλλάσσονται. Καθένας με τη σειρά του γίνεται πομπός ή δέκτης. Όποιος είναι πομπός εκφράζει (=κωδικοποιεί) με τα σημεία του γλωσσικού κώδικα, δηλαδή με τις λέξεις, ένα **μήνυμα** (=πληροφορία, ερώτηση, απάντηση, διατύπωση σκέψης κτλ.). Το μήνυμα προσλαμβάνεται από το δέκτη και γίνεται αντιληπτό (=αποκωδικοποιείται), επειδή και αυτός κατέχει τον ίδιο γλωσσικό κώδικα.

Σε κάθε γλωσσική επικοινωνία λοιπόν έχουμε απαραίτητα:

- α. αυτούς που επικοινωνούν δηλαδή τον **πομπό (Π)** και το **δέκτη (Δ)**
- β. τον **κώδικα (Κ)**
- γ. το **μήνυμα (Μ)**
- δ. τις λειτουργίες εγγραφής (=κωδικοποίησης) και ανάγνωσης (=αποκωδικοποίησης) του μηνύματος.

Το μέσο

Το **μέσο** που χρησιμοποιούμε για την επικοινωνία, φυσικό ή τεχνητό (π.χ. επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο, με το σταθερό ή το κινητό τηλέφωνο, με επιστολή, μέσω Η/Υ κτλ.) **επηρεάζει τη μορφή και το ύφος του μηνύματος.**

Είδη γλωσσικής επικοινωνίας

Υπάρχουν δύο είδη γλωσσικής επικοινωνίας, η **προφορική** και η **γραπτή**. Και οι δύο χρειάζονται τις λέξεις, που δημιουργούν **προφορικό** ή **γραπτό** λόγο αντίστοιχα.

Πολυτροπικά κείμενα

Στο γραπτό λόγο χρησιμοποιούμε πολλές φορές, για να μπορέσουμε να μεταδώσουμε το μήνυμα που θέλουμε, και σήματα από άλλους κώδικες επικοινωνίας. Τα κείμενα μας τότε, επειδή χρησιμοποιούν πολλούς τρόπους μετάδοσης του μηνύματος, λέγονται **πολυτροπικά**.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ**B1. Παράγοντες της επικοινωνίας****Ακούω και μιλώ**

1 Να εντοπίσετε στο κείμενο 1 τα λόγια που λέει ο Γιώργος και τα λόγια που λέει ο διευθυντής του Γυμνασίου • Σε ποιον απευθύνεται ο Γιώργος και σε ποιον ο γυμνασιάρχης; • Για ποιο θέμα μιλά ο καθένας και με ποιο σκοπό; • Πως αντιδρούν κάθε φορά αυτοί που τους ακούν;

α) Ο Γιώργος απευθύνεται στην Άννα και της λέει:

«— Τι θες σε τούτο το προαύλιο; Εμείς μένουμε στο κάτω προαύλιο. Δε σ' το 'πανε; Πάμε.».

Με τα λόγια αυτά ο Γιώργος απευθύνεται στην Άννα και την ενημερώνει για το χώρο όπου συγκεντρώνεται η τάξη της. Σκοπό του έχει να την κάνει να τον ακολουθήσει. Στη συνέχεια της δίνει τις εξής πληροφορίες:

«Εφέτος έχει έρθει καινούριος γυμνασιάρχης. Λένε πως είναι πολύ αυστηρός. Στο προηγούμενο γυμνάσιο που ήταν, λένε, τους είχε κάνει όλους στρατιωτάκια, καθηγητές και μαθητές!».

Εδώ το θέμα των λόγων του Γιώργου είναι ο «καινούριος γυμνασιάρχης» και σκοπός του είναι να πληροφορήσει την Άννα για την αυστηρότητα του.

β) Ο διευθυντής του γυμνασίου απευθύνεται σε όλους τους μαθητές. Αφού αράδιασε μια σειρά από «πρέπει» και «απαγορεύεται», λέει: «Δε θα ανεχτώ!... Και τώρα οι μαθητές να αρχίσουν να προχωρούν απ' αριστερά και να μπαίνουν από την κύρια είσοδο στο πάνω προαύλιο. Οι μαθήτριες από δεξιά. Θα μπαίνουν από την πλαϊνή». Όταν οι μαθητές, ιδιαίτερα των μεγαλύτερων τάξεων, διαμαρτύρονται, ο γυμνασιάρχης συνεχίζει σε πολύ έντονο ύφος: «Δε θα ανεχτώ, είπα! Πάραυτα! Από αύριο θα υποστούν κυρώσεις οι μη συμμορφωθέντες!».

Το θέμα λοιπόν των λόγων του γυμνασιάρχη είναι ο τρόπος με τον οποίο θα μπαίνουν οι μαθητές και οι μαθήτριες στο σχολείο.

Σκοπός του είναι να επιβάλλει την τάξη και την πειθαρχία με την αυστηρότητα και το απόλυτο των λόγων του και με την απειλή για επιβολή ποινών.

γ) Η Άννα δεν αντιδρά καθόλου στις πληροφορίες που της δίνει ο Γιώργος. Παραμένει αμίλητη και επειδή είναι φοβισμένη, αλλά κυρίως επειδή ο Γιώργος της δίνει χρήσιμες και σημαντικές γι' αυτήν πληροφορίες. Αντίθετα, οι μαθητές αντιδρούν με έντονες διαμαρτυρίες στο κατεβατό από

«πρέπει» και «απαγορεύεται» του γυμνασιάρχη στο έντονο και επιτακτικό ύφος του, γιατί αισθάνονται ότι αυτός περιορίζει την ελευθερία τους. Υπάρχουν όμως και μερικοί μαθητές, όπως η Άννα, που δεν αντιδρούν καθόλου, γιατί δεν μπορούν να κατανοήσουν τις λόγιες και αρχαιοπρεπείς εκφράσεις που χρησιμοποιεί.

2 Στο κείμενο 1 η Άννα και η Αγγέλα δεν καταλαβαίνουν τι λέει ο γυμνασιάρχης. • Για ποιο λόγο;

Η Άννα και η Αγγέλα δεν καταλαβαίνουν καλά τι λέει ο γυμνασιάρχης, προφανώς γιατί δε γνωρίζουν τι σημαίνουν κάποιες από τις λέξεις ή τις φράσεις που αυτός χρησιμοποιεί. Αυτές είναι οι εξής: «πάραυτα», «θα υποστούν κυρώσεις οι μη συμμορφωθέντες». Κάποιες από αυτές τις λέξεις ανήκουν σε μια παλιότερη μορφή της γλώσσας μας, όπως οι λέξεις «πάραυτα», «θα υποστούν», «κυρώσεις», «οι μη συμμορφωθέντες». Οι λέξεις αυτές δε χρησιμοποιούνται στην κοινή γλώσσα. Η Άννα και η Αγγέλα δεν ξέρουν αυτές τις λέξεις, δε γνωρίζουν σε όλη του την έκταση το γλωσσικό κώδικα του γυμνασιάρχη. Υποψιάζονται τι τους λέει μόνο από το ύφος του.

3 Ο άνθρωπος -σύμφωνα με το κείμενο 2- από το λόγο και την παράσταση εικόνας πέρασε στη γραφή. • Σήμερα πώς προτιμά να επικοινωνεί; • Σε ποιες περιπτώσεις προτιμά το λόγο, σε ποιες την εικόνα και σε ποιες τη γραφή;

Πράγματι ο άνθρωπος επικοινωνούσε αρχικά μόνο με τον προφορικό λόγο. Στη συνέχεια άρχισε να ζωγραφίζει. Από την απλοποίηση των σχεδίων που έκανε προήλθε το αλφάβητο και ο γραπτός λόγος. Σήμερα χρησιμοποιούμε τους ίδιους κώδικες επικοινωνίας, πολύ πιο εξελιγμένους όμως, αλλά και πολλούς άλλους.

Ο προφορικός λόγος είναι ο λόγος της καθημερινής μας επικοινωνίας. Μ' αυτόν συνεννοούμαστε άμεσα και ζωντανά με τους συνανθρώπους μας, εκφράζουμε τις σκέψεις και τα συναισθήματά μας, λύνουμε τα προβλήματά μας. Αν τον χρωμάτισουμε με ποικίλα στοιχεία (χειρονομίες, ανεβοκατέβασμα της φωνής κτλ.) γίνεται πιο αποτελεσματικός από το γραπτό. Τέτοιος λόγος, προφορικός, χρησιμοποιείται στη διδασκαλία, στα δικαστήρια, στο θέατρο, στη Βουλή κτλ.. Επιπλέον με τον προφορικό λόγο επικοινωνούν και όσοι δεν ξέρουν γράμματα.

Γραπτά συνήθως επικοινωνούμε όταν θέλουμε ο λόγος μας να είναι επίσημος ή όταν θέλουμε να εκφραστούμε με ακρίβεια, με σαφήνεια και πυκνότητα. Επίσης, αν αυτός με τον οποίο επικοινωνούμε βρίσκεται μακριά, τότε συχνά χρησιμοποιούμε το γραπτό λόγο. Το γραπτό λόγο επίσης χρησιμοποιούμε αν κάτι θέλουμε να αντέξει στο χρόνο. Τέλος, ο γραπτός λόγος

εξυπηρετεί πιο απαιτητικές και πιο σύνθετες μορφές επικοινωνίας, όπως είναι η λογοτεχνία, η επιστήμη, η διοίκηση κτλ.

Με εικόνες επικοινωνούμε όταν θέλουμε να εκφράσουμε σκέψεις και συναισθήματα που δύσκολα μπορούν να εκφραστούν με το λόγο, όταν θέλουμε να εκφράσουμε το ωραίο, αν είναι ανάγκη να εκφραστούμε συνοπτικά, υπαινικτικά ή παραστατικά.

4 Να δείτε προσεκτικά τα σκίτσα (της σελ. 5) που σχετίζονται με το κείμενο 1. • Να βρείτε σε ποιο απλό τα σκίτσα αυτά ο ομιλητής:

- α. Εκφράζει φόβο για κάτι
- β. προτείνει κάτι σε κάποιον άλλο
- γ. απειλεί
- δ. συμφωνεί με μια πρόταση
- ε. ζητά μια πληροφορία

- α. Στο σκίτσο 4 η Άννα εκφράζει στη μητέρα της το φόβο ότι πάλι θ' αργήσει να πάει στο σχολείο.
- β. Στο σκίτσο 1 το ένα κορίτσι προτείνει στο άλλο να καθίσουν μαζί στο θρανίο.
- γ. Στο σκίτσο 2 ο γυμνασιάρχης απειλεί με τη φράση «Δε θα ανεχτώ!»
- δ. Στο σκίτσο 1 το δεύτερο κορίτσι συμφωνεί με την πρόταση του πρώτου να καθίσουν μαζί.
- ε. Στο σκίτσο 3 ένας μαθητής ρωτά το συμμαθητή του πού είναι το κυλικείο.

Κείμενο 4 Γράμμα σε ένα φίλο μου που είναι είναι μακριά

Ακούω και μιλώ

1 Ποιος έχει γράψει αυτήν την επιστολή (είναι δηλαδή ο αποστολέας);
• Σε ποιον την απευθύνει (ποιος είναι ο παραλήπτης);

Την επιστολή την έγραψε αυτός που την υπογράφει, δηλαδή ο Αλέξης, που είναι μαθητής γυμνασίου από την Αθήνα. Αυτός είναι ο αποστολέας (πομπός). Την απευθύνει στον Πωλ, που κατοικεί στο Παρίσι, όπως φαίνεται από την προσφώνηση στην αρχή της επιστολής. Ο Πωλ είναι ο παραλήπτης (δέκτης).

2 Ποια σχέση φαίνεται να έχουν τα δύο πρόσωπα; • Από ποια στοιχεία της επιστολής το καταλάβατε;

Από την επιστολή φαίνεται πως τα δύο παιδιά, ο Αλέξης και ο Πωλ, συνδέονται με φιλική σχέση. Αυτό φαίνεται από την προσφώνηση «Αγαπητέ μου Πωλ», από την παράκληση «Μην αργήσεις να μου γράψεις» και ιδίως από την

επιφώνηση «Με πολλήν αγάπη». Φαίνεται πως τα παιδιά επικοινωνούν συχνά, ζωντανά ή με επιστολές. Ο Αλέξης μάλιστα έχει γνωρίσει στον Πωλ όλα σχεδόν τα παιδιά της παρέας του. Η γνωριμία και η σχέση των δύο παιδιών δεν περιορίζονται μόνο σ' αυτά. Επεκτείνονται και στις οικογένειές τους, όπως φαίνεται από τις εξής φράσεις της επιστολής: «Θυμάσαι που είχαμε πάει μαζί με τους γονείς μου, πριν από δύο χρόνια;», «Η Λίνα ψήλωσε...», «Φίλησέ μου τη Νικόλ και τη μαμά σου»).

3 Για ποιο σκοπό επικοινωνούν με αυτή την επιστολή τα δύο πρόσωπα;

Απώτερος σκοπός της επιστολής είναι να επικοινωνήσουν τα δύο παιδιά, για να συντηρηθεί η στενή οικογενειακή και φιλική σχέση τους που εξαιτίας της απόστασης που τα χωρίζει μπορεί να ατονήσει ή και να διαλυθεί. Πιο συγκεκριμένα ο Αλέξης έχει την ανάγκη να επικοινωνήσει με το φίλο του, τον Πωλ, και να του δώσει όλες τις νεότερες πληροφορίες που σχετίζονται με τη ζωή του, τις οποίες ο Πωλ αγνοεί. Μ' αυτόν τον τρόπο οι συνέπειες της απόστασης που χωρίζει τα δύο παιδιά, ως ένα βαθμό περιορίζονται. Οι πληροφορίες που δίνει ο Αλέξης είναι πολλές. Για τον καιρό στην Αθήνα, για τους διαγωνισμούς του πρώτους τριμήνου που τελειώνουν, για την εκδρομή στους Δελφούς, για το νέο πρόσωπο της παρέας του –τη Χριστίνα–, για τη Λίνα –την αδελφή του–, που πηγαίνει στην πρώτη τάξη του Γυμνασίου. Αξίζει να παρατηρήσει κανείς ότι ο Αλέξης αναφέρει στον Πωλ λεπτομέρειες από το πρόγραμμα της επικείμενης εκδρομής στους Δελφούς με το σχολείο του, με σκοπό να μοιραστεί μαζί του τη χαρά που νιώθει.

4 Εσείς διατηρείτε αλληλογραφία με φίλους ή/και φίλες σας που μένουν μακριά, στα ελληνικά ή σε ξένες γλώσσες;

Οδηγία

Αν διατηρείτε αλληλογραφία με κάποιο φίλο ή φίλη σας, που κατοικεί στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, γράψτε το όνομα του φίλου ή της φίλης σας, την πόλη ή τη χώρα στην οποία μένει και σε ποια γλώσσα επικοινωνείτε. Αν θέλετε, δώστε και άλλες σύντομες πληροφορίες.

Π.χ.: Εδώ και ένα χρόνο περίπου διατηρώ συχνή αλληλογραφία στα Αγγλικά με το Χύτρα, ένα παιδί συνομήλικό μου από την Ινδία. Η αλληλογραφία μας άρχισε από τότε που διάβασα μια αγγελία του σε ένα περιοδικό με την οποία ζητούσε να επικοινωνήσει με παιδιά από την Ευρώπη.

5 Να δείτε τα παρακάτω κείμενα και να πείτε ποιες διαφορές παρατηρείτε στη μορφή και το ύφος του μηνύματος στις δύο περιπτώσεις:

Πρόκειται για το ίδιο μήνυμα διατυπωμένο με δύο διαφορετικούς τρόπους. Στην πρώτη περίπτωση η επικοινωνία είναι ζωντανή, γίνεται με προφορικό λόγο. Στη δεύτερη η επικοινωνία είναι γραπτή και γίνεται μέσω ενός

κινητού τηλεφώνου. Στη ζωντανή επικοινωνία το μήνυμα εκφέρεται με τρόπο αναλυτικό, ενώ στη δεύτερη περίπτωση εξαιτίας του μέσου (κινητό τηλέφωνο) είναι αναγκαστικά σύντομο, ελλειπτικό και επιγραμματικό. Εκτός όμως από τη μορφή διαφέρει και το ύφος. Στην επικοινωνία με προφορικό λόγο οι δύο συνομιλητές καταλήγουν σε συμφωνία για την ώρα της συνάντησής τους έπειτα από μια μικρή διαπραγμάτευση. Το ύφος είναι συναινετικό. Στο μήνυμα μέσω κινητού τηλεφώνου δεν υπάρχει περιθώριο για συζήτηση και συμφωνία. Γι' αυτό το ύφος είναι λιτό και απόλυτο.

Διαβάζω και γράφω

- 1** Να βρείτε τους πομπούς και τους δέκτες στα κείμενα 1 και 4. • Σε ποιες περιπτώσεις η επικοινωνία τους είναι γραπτή και σε ποιες προφορική;

Κείμενο 1

- πομπός: Γιώργος / δέκτης: Άννα
επικοινωνία προφορική
- πομπός: γυμνασιάρχης / δέκτες: μαθητές
επικοινωνία: προφορική
- πομπός: Άννα / δέκτης: Αγγέλα
επικοινωνία: προφορική

Κείμενο 4

- πομπός: Αλέξης / δέκτης: Πωλ
επικοινωνία: γραπτή

- 2** Ποια μέσα χρησιμοποιούνται για την επικοινωνία στο κείμενο 4 και στα σκίτσα που το ακολουθούν (σελ. 7);

Στο κείμενο 4 χρησιμοποιείται για την επικοινωνία μια **επιστολή**. Στο σκίτσο 1 η επικοινωνία γίνεται προφορικά πρόσωπο με πρόσωπο, ενώ στο σκίτσο 2 η επικοινωνία γίνεται γραπτά μέσω ενός κινητού τηλεφώνου.

- 3** Να ταιριάξετε τη λέξη με την εξήγηση:

α. πομπός	1. ο τρόπος μετάδοσης του μηνύματος, το περιβάλλον, οι σχέσεις των συνομιλητών κ.α.
β. δέκτης	2. (επιτυχής) ανταλλαγή μηνυμάτων κ.α.
γ. συνθήκες επικοινωνίας	3. αυτός που «λαμβάνει» το μήνυμα
δ. γλωσσικός κώδικας	4. αυτός που «στέλνει» το μήνυμα
ε. επικοινωνία	5. ένα σύστημα σημείων που έχει κανόνες και αρχές το οποίο χρησιμοποιείται για να επικοινωνούμε

α – 4, β – 3, γ – 1, δ – 5, ε – 2

B2. Κώδικες επικοινωνίας

Ακούω και μιλώ (σελ. 8)

1 Πριν απ' την επινόηση του αλφάβητου (κείμεν. 2), τι είδους σύμβολα χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι για να παραστήσουν αντικείμενα και ιδέες;

Πριν από την επινόηση του αλφάβητου οι άνθρωποι προκειμένου να παραστήσουν το των αντικειμένων που υπήρχε γύρω τους αλλά και τις ιδέες τους χρησιμοποιούσαν **ζωγραφίες**. Από τις ζωγραφίες με απλοποίηση εξελίχτηκαν τα γράμματα.

2 Να δείτε το απόσπασμα από το βιβλίο των Μαθηματικών που σας δόθηκε στο κείμενο 3. • Σας είναι κατανοητό; • Τι λέει;

• Δείτε τώρα κι αυτό:

Χημεία

Παράδειγμα 2.8

Να βρεθεί η τιμή ΔG^0 της αντίδρασης: $\text{H}_2(\text{g}) + \text{I}_2(\text{g}) \rightarrow 2\text{HI}(\text{g})$ και η ΔG^0 σχηματισμού του HI σε kJ mol^{-1} , με βάση τα δεδομένα του παρακάτω πίνακα:

ουσία	H_2	I_2	HI
$\Delta H_f^0/\text{kJ mol}^{-1}$	0	0	26,48
$S^0/\text{J mol}^{-1} \text{K}^{-1}$	130,7	116,1	206,6

• Μπορείτε να καταλάβετε τι λέει; • Γιατί ναι/όχι;

Το απόσπασμα από το βιβλίο των Μαθηματικών που υπάρχει στο κείμενο 3 μου είναι κατανοητό. Αυτό συμβαίνει γιατί, σε ένα βαθμό, μου είναι κατανοητός ο **κώδικας των Μαθηματικών** και τα σύμβολα που αυτός χρησιμοποιεί. Στη συγκεκριμένη περίπτωση μου είναι γνωστοί οι **αριθμοί**, η **υποδιαστολή** που χωρίζει το ακέραιο από το δεκαδικό μέρος ενός αριθμού και τα σύμβολα της ανισότητας (<, >), που δείχνουν ότι το 35,046 είναι μικρότερο από το 60,03 και το 4,567 μεγαλύτερο από το 4,59989.

Το παράδειγμα από τη Χημεία δε μου είναι κατανοητό, γιατί μου είναι άγνωστος ακόμη ο κώδικας των σημείων (ή συμβόλων) που χρησιμοποιεί η Χημεία. Στο Γυμνάσιο και περισσότερο στο λύκειο θα διδαχτούμε Χημεία, και αφού γνωρίσουμε τον κώδικα που χρησιμοποιεί, θα μπορούμε να αποκωδικοποιήσουμε τα μηνύματά του.

3 Στο κείμενο 3 υπάρχουν δείγματα από διάφορους κώδικες. • Ποιοι από αυτούς μας δίνουν οπτικά σήματα και ποιοι ακουστικά;

Στο κείμενο 3 υπάρχουν και οπτικά και ακουστικά σήματα.

- α. ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας περιέχει οπτικά σήματα. Σε πολλούς όμως φωτεινούς σηματοδότες (φανάρια), που είναι οπτικά σήματα, υπάρχει και ακουστικό σήμα που ενεργοποιείται όταν ανάβει το πράσινο (:διέλευση πεζών), για να ειδοποιούνται οι τυφλοί συνάνθρωποί μας.
- β. – Ο ήχος του κουδουνιού, που ειδοποιεί ότι αρχίζει το μάθημα ή ότι πρέπει να βγούμε για διάλειμμα, είναι ακουστικό σήμα.
– Ο κώδικας των Μαθηματικών χρησιμοποιεί οπτικά σήματα.
– Ο κώδικας της μουσικής χρησιμοποιεί οπτικά σήματα (νότες, που παριστάνονται στο χαρτί) που μετατρέπονται σε ακουστικά σήματα. Όποιος γνωρίζει των κώδικα της μουσικής μπορεί να μετατρέψει τα οπτικά σήματα σε ακουστικά και αντιστρόφως.
– Το απόσπασμα από τα Αρχαία Ελληνικά ανήκει στο γλωσσικό κώδικα που τα σήματά του, οι λέξεις, είναι εδώ οπτικά, Όταν όμως τα σήματα αυτά διαβαστούν, γίνονται ακουστικά.

4 Να γράψετε το μικρό σας όνομα. • Στη συνέχεια να συμβουλευτείτε το αλφάβητο της νοηματικής γλώσσας των κωφαλάλων και να το παραστήσετε με τα κατάλληλα σήματα.

Οδηγία

Αφού γράψετε το μικρό σας όνομα, αντικαταστήστε κάθε γράμμα του με το αντίστοιχο σύμβολο από τη γλώσσα των κωφαλάλων.

π.χ. M A P I A

Κείμενο 5

Ο καιρός

Ακούω και μιλώ

1 Πριν ξεκινήσετε το πρωί για το σχολείο, καλό είναι να συμβουλευτείτε ένα δελτίο πρόγνωσης του καιρού. • Εκτός από το λόγο, ποια άλλα μέσα χρησιμοποιεί το δελτίο για να δείξει τον καιρό της επόμενης μέρας (κείμενο 5); • Πώς θα ντυθείτε αύριο, αν δείτε ένα τέτοιο δελτίο καιρού;

Στο δελτίο με τον καιρό χρησιμοποιούνται εκτός από τα γλωσσικά σήματα (λέξεις) και άλλα σύμβολα (σήματα), για να περιγράψουν τον καιρό της

επόμενης μέρας. Έτσι έχουμε από τον κώδικα των Μαθηματικών αριθμούς, για να παρασταθεί η ώρα που θα ανατείλει ή που θα δύσει ο ήλιος καθώς και η διακύμανση της θερμοκρασίας στις διάφορες περιοχές της χώρας. Από τον κώδικα των Μαθηματικών επίσης προέρχεται το διάγραμμα που δείχνει πώς θα διακυμανθεί η θερμοκρασία στην Αθήνα. Χρησιμοποιούνται επίσης από τον κώδικα της ζωγραφικής σχέδια (σύννεφο με ήλιο, σύννεφο με ήλιο και βροχή ή καταιγίδα), βέλη για την κατεύθυνση του ανέμου και ένα σχέδιο της πυξίδας, που δείχνει προς τα πού βρίσκεται ο Βορράς.

Επειδή για αύριο προβλέπεται πτώση της θερμοκρασίας θα φορέσω πιο βαριά ρούχα από ό,τι σήμερα. Θα έχω επίσης μαζί μου ομπρέλα ή αδιάβροχο, επειδή στο δελτίο καιρού προβλέπονται βροχές και καταιγίδες για τις περισσότερες περιοχές της χώρας.

Διαβάζω και γράφω

- 1** Πόσους κώδικες –εκτός από το γλωσσικό– μπορείτε να αναφέρετε;
• Μπορείτε να σκεφτείτε μερικές ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στο γλωσσικό κώδικα και σε άλλα είδη κωδίκων που είδατε ως τώρα;

Εκτός από το γλωσσικό υπάρχουν και άλλοι πολλοί κώδικες επικοινωνίας: Ο κώδικας των σημάτων οδικής κυκλοφορίας, ο κώδικας των μαθηματικών, της χημείας, ο κώδικας της μουσικής, της ζωγραφικής, της γλυπτικής, της πληροφορικής, τα σήματα μορς, ο κώδικας των τυφλών και άλλοι.

Ομοιότητες ανάμεσα στους κώδικες

- όλοι οι κώδικες δημιουργήθηκαν για να υπηρετούν τον ίδιο σκοπό, την επικοινωνία.
- Ο γλωσσικός κώδικας αλλά και όλοι οι άλλοι χρησιμοποιούν σύμβολα ή σημεία που υπακούουν σε κάποιους κανόνες.

Διαφορές ανάμεσα στο γλωσσικό και στους άλλους κώδικες

- Οι περισσότεροι κώδικες μεταδίδονται γραπτά ή προφορικά (οπτικά ή ακουστικά). Ο γλωσσικός (όπως και ο κώδικας της Μουσικής) μεταδίδεται και γραπτά και προφορικά. Αυτό δηλαδή που γράφεται μπορεί να διαβαστεί και αυτό που λέγεται μπορεί να γραφεί.
- Ο γλωσσικός κώδικας είναι ο πιο εξελιγμένος, ο πιο ανεπτυγμένος και ο πιο ευέλικτος. Με κανέναν άλλο κώδικα δεν μπορούμε να εκφράσουμε τόσα πράγματα, όσα με το γλωσσικό.
- Τα σήματα όλων των άλλων κωδίκων είναι περιορισμένα. Τα σήματα του γλωσσικού κώδικα, οι λέξεις, είναι άπειρα και δημιουργούνται συνεχώς νέα, για να εκφράσουμε μ' αυτά τις καινούριες ανάγκες, συνθήκες, ιδέες κτλ.

- 2** Πώς παριστάνεται ο κίνδυνος στα σήματα του ΚΟΚ; • Να φτιάξετε και εσείς μια πινακίδα προειδοποίησης για κίνδυνο. • Να γράψετε «ΠΡΟΣΟΧΗ ΚΙΝΔΥΝΟΣ» και να προσθέσετε ένα ανάλογο σήμα. • Το κείμενό σας είναι πολυτροπικό ή όχι;

Ο κίνδυνος στα σήματα του ΚΟΚ παριστάνεται με κόκκινο χρώμα.
Ενδεικτική απάντηση

ΠΡΟΣΟΧΗ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Το κείμενό μας είναι πολυτροπικό, επειδή περιέχει σήματα από τον κώδικα της ζωγραφικής και από το γλωσσικό κώδικα.

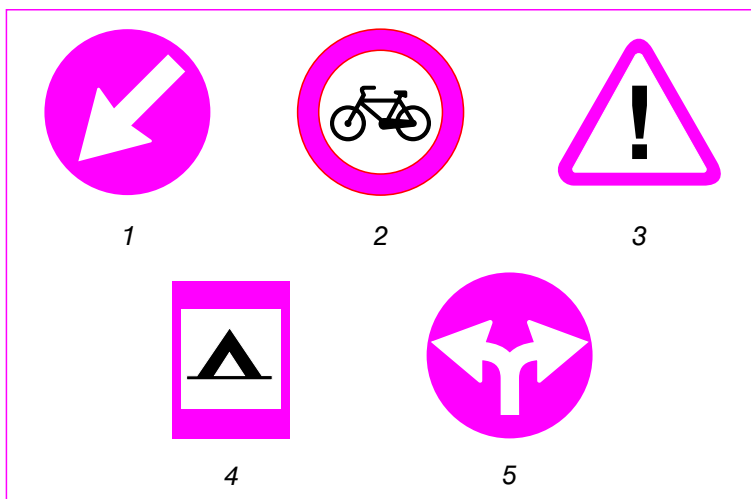
- 3** Ποια από τα κείμενα που έχετε δει ως τώρα (1-5) είναι πολυτροπικά; • Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Από τα κείμενα 1 μέχρι 5 **πολυτροπικά** είναι τα εξής:

- Το κείμενο 2, που περιέχει σύμβολα από το γλωσσικό κώδικα και από τον κώδικα των Μαθηματικών (τους αριθμούς 30.000, 50.000 22, 9,8).
- Το κείμενο 3, που περιέχει σύμβολα από τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (ΚΟΚ), από τον κώδικα της Μουσικής και από το γλωσσικό κώδικα.
- Το κείμενο 4, που περιέχει σύμβολα από το γλωσσικό κώδικα και από τον κώδικα των Μαθηματικών (η ημερομηνία 10-12-71).
- Το κείμενο 5, που περιέχει σύμβολα από το γλωσσικό κώδικα, από τον κώδικα των Μαθηματικών και από τον κώδικα της ζωγραφικής.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ

- 1** Προσπαθήστε να βρείτε τι σημαίνουν τα παρακάτω σήματα από τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας.

- 2** Να παραστήσετε με οπτικό σήμα δύο από τα εξής:
- Μην πατάτε το πράσινο
 - Το κατάστημα είναι κλειστό
 - Απαγορεύεται το κυνήγι
 - Εστιατόριο
 - Προσοχή! σκύλος
 - Κεφάλαιο με θεωρία (σε ένα σχολικό βιβλίο)
 - Κεφάλαιο με ασκήσεις (σε ένα σχολικό βιβλίο)
- 3** Για ποιους λόγους νομίζετε ότι λέμε πως ο γλωσσικός κώδικας είναι τελειότερος απ' όλους τους άλλους;
- 4** Από μία εφημερίδα ή από ένα περιοδικό να βρείτε ένα πολυτροπικό κείμενο και να πείτε ποιους κώδικες χρησιμοποιεί.
- 5** Αφού διαβάσετε τις παρακάτω φράσεις, να πείτε ποιος μπορεί να είναι ο πομπός, ποιος ο δέκτης και ποιος ο σκοπός της επικοινωνίας.
- α. Γιατί γυρίζεις αργά κάθε βράδυ;
 - β. Αποφάσισα να παρατήσω το σχολείο.
 - γ. Ορκίζομαι να πω την αλήθεια.
 - δ. Το νερό αποτελείται από υδρογόνο και οξυγόνο. Ποιος μπορεί να γράψει τον τύπο στον πίνακα;

Γ ΕΙΔΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Πρόταση είναι το μεγαλύτερο σύνολο λέξεων που είναι γραμματικά οργανωμένο.

Γ1. Είδη προτάσεων ανάλογα με τα συστατικά τους

Πρόταση	Χαρακτηριστικά	Παραδείγματα
απλή	Έχει τα απολύτως απαραίτητα στοιχεία, δηλαδή υποκείμενο και κατηγορημα [βλ. σελ. ...]	<ul style="list-style-type: none"> – Αρχίζει το σχολείο. – Οι μαθητές διαβάζουν το μάθημα. Εάν αφαιρέσουμε κάποια λέξη από τις προτάσεις αυτές, τότε το νόημα μένει ανολοκλήρωτο.
ελλειπτική	Λείπουν στοιχεία/λέξεις.	Μαμά, ένα ποτήρι νερό! (Παραλείπεται το ρήμα φέρε).
επαυξημένη	Έχει και επιπλέον στοιχεία εκτός από τα βασικά.	Θα κάνουμε αύριο μια πολύ ωραία εκδρομή με το αυτοκίνητο. Οι βασικοί όροι της πρότασης προσδιορίζονται από άλλες λέξεις/στοιχεία.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ακούω και μιλώ

1 «Το κουδούνι του έκοψε την κουβέντα» (κειμ. 1): Η πρόταση αυτή έχει μόνο τα βασικά συστατικά. ● Μπορείτε να προσθέσετε κι άλλα στοιχεία, άλλες λέξεις δηλαδή που να δίνουν επιπλέον πληροφορίες;

Σ' αυτή την πρόταση μπορούμε να προσθέσουμε αρκετές λέξεις. π.χ.:

- Το **δυνατό** κουδούνι τού έκοψε την κουβέντα.
 - Το κουδούνι τού έκοψε **την ενδιάμεση** κουβέντα.
 - Του κουδούνι με το δυνατό του ήχο τού έκοψε απότομα την κουβέντα.
- Φυσικά μπορεί να μπουν και άλλες λέξεις ή να γίνουν διάφοροι συνδυασμοί. Π.χ.

- Το δυνατό κουδούνι τού έκοψε απότομα την ενδιαφέρουσα κουβέντα.
- Το κουδούνι με το δυνατό του ήχο τού έκοψε την κουβέντα.

- 2** «Με λένε Αγγέλα. Εσένα;»: Να βρείτε το απόσπασμα στο κείμενο 1.
 ● Από τη δεύτερη πρόταση λείπουν βασικά συστατικά. Μπορείτε να τη συμπληρώσετε; ● Γιατί η συγγραφέας προτίμησε την ελλειπτική μορφή;

Η δεύτερη πρόταση «Εσένα;» μπορεί να συμπληρωθεί εύκολα από το νόημα ως εξής: «Εσένα πώς σε λένε;».

Ο συγγραφέας προτίμησε την ελλειπτική μορφή για να μην επαναλάβει κάτι που έγραψε στην προηγούμενη πρόταση, δηλαδή την πρόταση «με λένε». Όλοι, επομένως, καταλαβαίνουν τι εννοείται. Άλλωστε, επιλέγοντας αυτή την ελλειπτική μορφή ο διάλογος γίνεται πιο ζωντανός, όπως είναι στην πραγματικότητα.

- 3** «Η Λίνα ψήλωσε, έγινε σωστή δεσποινίς» (κείμεν. 4): Να βρείτε τις δύο προτάσεις του αποσπάσματος. ● Από ποια πρόταση μπορούμε να αφαιρέσουμε κάποια λέξη και πάλι να έχει ολοκληρωμένο νόημα; ● Από ποια πρόταση δεν μπορούμε να αφαιρέσουμε τίποτα;

«Η Λίνα ψήλωσε, έγινε σωστή δεσποινίς».

Από τη δεύτερη πρόταση «έγινε σωστή δεσποινίς» μπορούμε να αφαιρέσουμε το επίθετο «σωστή» και να έχει πάλι η πρόταση ολοκληρωμένο νόημα.

Από την πρώτη πρόταση δεν μπορούμε να αφαιρέσουμε τίποτα γιατί τότε από την πρόταση δε θα βγαίνει νόημα.

- 4** «Χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα καιρού η σημερινή ημέρα»: Βρείτε το απόσπασμα στο κείμενο 5. Παρατηρείστε ότι του λείπει ένα βασικό συστατικό. ● Μπορείτε να το συμπληρώσετε; ● Γιατί ο μετεωρολόγος δεν το περιέλαβε στην πρότασή του;

Από την πρόταση «Χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα καιρού η σημερινή ημέρα» λείπει το ρήμα «είναι». Η πρόταση δηλαδή κανονικά θα ήταν: «Χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα καιρού είναι η σημερινή ημέρα». Ο μετεωρολόγος δεν περιέλαβε το ρήμα στην πρότασή του, γιατί εννοείται εύκολα. Δεν αλλάζει δηλαδή το νόημα της πρότασής του, αν δεν πει το ρήμα «είναι».

- 5** Στο μήνυμα στην οθόνη του κινητού (Ακούω και μιλώ, άσκηση 5), τι είδους πρόταση έχει γραφεί; ● Γιατί ο πομπός διάλεξε τέτοιου είδους πρόταση; ● Εσείς, όταν γράφετε μηνύματα στο κινητό, τι είδους προτάσεις προτιμάτε;